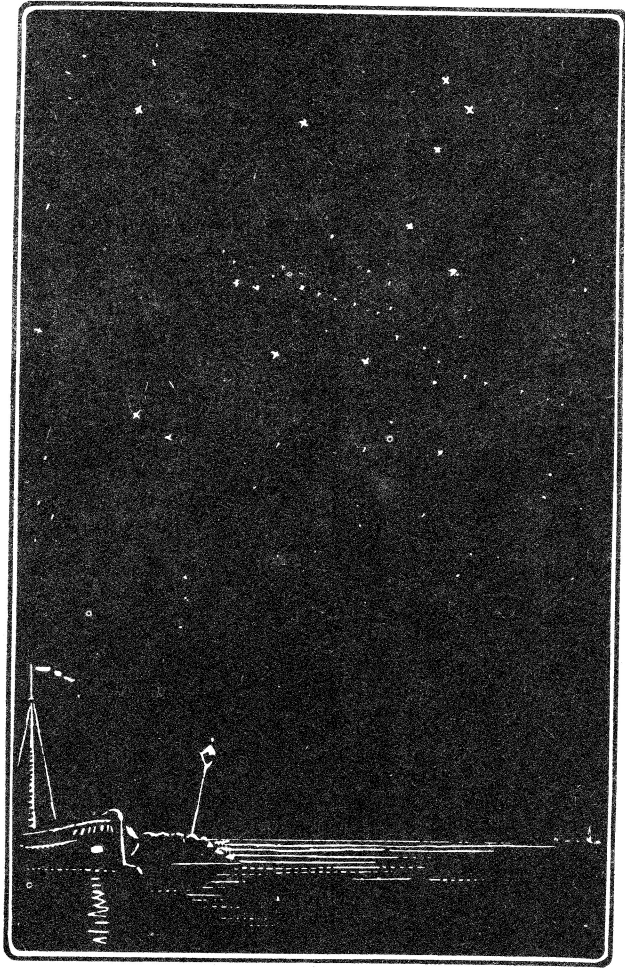

W. G. van de Hulst

Sjoerds wondere Kerstnacht

MORGEN KERSTMIS!

DE WERELD WACHT; – WACHT OP HET WONDER, DAT GESCHIEDEN ZAL.

Ergens, tussen de hoge grienden aan de grote rivier, zit een kleine jongen. Ook te wachten; – maar waaròp hij wacht, weet hij niet. Z'n vaders schuit – de donkere mast met het roerloze touwwerk hoogop in de grijze stilte, het zeil zorgzaam geborgen – ligt gemeerd terzij van een krib, ligt daar zo rustig weggescholen, alsof ze er hóórt, alsof ze er àltijd gelegen heeft. Maar buiten de kribben drijft het grijze water traag verder door de grauwe dag. Een schip met slappe zeilen, aan de verre overzij, glijdt als een donker wezen in de grijze wereld voorbij.

De jongen stookt een vuurtje.

Tussen wat grote keien, kunstig gestapeld zoals ook z'n moeder het doet als ze de ijzeren pot voor de was stookt op de wal, heeft hij dorre takken en bladeren, een brok van een vermolmde boomstronk, een halve turf, spaarzaam saâmgevlíjd, al dagenlang.

Nu, vanmiddag, nu de schemer komt, zal het branden. Hij diept lucifers op uit zijn broekzak.

Morgen Kerstmis!

Er is een geheim.

De kleine jongen weet niet, wàt het eigenlijk is; maar het *is* er. Zo vreemd! Het maakt hem bang, het maakt hem blij. Het is overal. Om de verre bomen, hoog op de dijk is het; om de grijze kerktoeren, ver weg en schimmig in de nevel. 't Is in het wondere gerucht, dat het water maakt, als het om de kop van de krib heen slobbert; 't is in het recht omhoogstijgen van de rookpluim uit het dak van het hoge huis ginds bij het veer... Aan het einde van een krib, die ver de rivier insteekt, boven op de paal met zijn scheve manden korf, zit een eenzame kraai. Hij wiekt weg over het grijze water, – een

donkere vlek.

Nu zal het vuur branden.

Behoedzaam strijkt de jongen zijn lucifer af. Ze valt hem uit de vingers. Nòg een! Ah! de dorre bladeren krullen rood, vatten vlam. Ze krikken; een takje knappert. Een vuurtong spitst op, kronkelt door het dorre hout. O, pràchtig is 't...!

Zijn ogen stralen.

Vuur, bij Kerstmis hoort vuur. Hij weet niet waaròm; hij weet alleen, dat het mooi, wonderlijk mooi is.

Hier, tussen de hoge, dichte griendtakken, is hij met zijn vuur alleen. Het knapt en knistert en sist; het is een wonder van vlammend rood en gloeiend goud in de grijze, grauwe wereld rondom. De rook kronkelt recht omhoog, ver boven de kale griendstruiken uit; soms lekken wilde vlammen hoog op mee. Met een stok port hij de as open tussen de stenen. Hoog laaien en loeien de vlammen op van zijn gouden vuur. Ah, en hij, *hij* is de heer van het vuur.

Op z'n knieën zit-ie; de warme gloed koestert hem. Z'n ogen schitteren in de dans van de vlammen.

En grauwer al wordt de schemer.

Kerstmis! Ja, in de stal van Bethlehem brandde zeker ook een vuur, een vuur om het Kindeke Jezus te warmen; – op alle platen zie je het.

Zingen? Hij schrikt van zijn eigen vreemde denken. Zal hij ook *zingen* bij het vuur? Alleen? Zo raar is dat, alleen te zingen in de griend! Zal hij het tòch doen? Zacht?

En zijn handen tussen zijn knieën, neuriet hij:

Stille nacht,
Heil'ge nacht,
Davids zoon, lang verwacht,
Die miljoenen eens zaal'gen zal
Werd geboren...

Stil! Hoorde hij een stem? Is het z'n moeder misschien, die het hoofd boven de roef steekt, hem niet ziet, en roept. Hij luistert. Alles blijft stil.

Anders liggen ze met Kerstmis met hun schip altijd in het dorp stroomopwaarts, waar ze thuis horen. Dan zijn er kerstbomen in de huizen, dan lijkt het net een feest...

Nu liggen ze hier in de eenzaamheid. Vader, de zandschipper, is bij het baggeren vorige week over de kleine zwaardlier getuimeld, heeft zijn enkel gebroken, moet met zijn voet stilliggen van de dokter. Moeder kan het half met zand geladen schip moeilijk naar het dorp brengen, en hij, Sjoerd, is pas tien jaar. Nu zijn ze hier, achter de krib, aan wal gegaan.

Zo stil is 't hier, zo eenzaam met Kerstmis; maar zijn vuur, ah, zijn vuur is prachtig. Kijk het branden!

Hij zal een eind weggaan, de griend in, om van ver de rook te zien kronkelen, de grijze lucht in, de rook van *zijn* vuur. Niet al te ver: z'n vuur zou kunnen uitdoven; maar ginder, dicht bij de dijk is een hek: – als hij dáár opklimt...

Stil! Hoorde hij daar terzij iets schuifelen? Hoorde hij iets door de dorre griendstruiken heenwringen?

Ja! Vast!

Er valt een vreemde schrik in hem. Daar gaát iets, iets donkers. Kijk! Het komt van de kant van de dijk en 't gaat naar de plek van zijn vuur.

Wát het is, kan hij tussen de wirwar van struiken niet zien. Is het een man? De veldwachter misschien, die op het vuur aftrekt om het uit te trappen, omdat vuurtje-stoken streng verboden is? O, gelukkig, dan vindt hij *hem* nu toch niet bij het vuur.

Maar – dat donkere gaat zo langzaam, zo weifelend. Zo dóen veldwachters toch niet? 't Sluipt; soms staat het stil; soms schijnt het zich te bukken. En 't wijkt zo ver af: hij kan het door de dicht opeen sprietende takken van de griend niet meer volgen. Ja, maar ... z'n prachtige vuur!

Hij moet terug, zien wat er gebeurt. Voorzichtig zal hij doen, slim, want *als* het de veldwachter tòch eens was...

Al nader sluipt hij, ziet alweer het rossige goud van z'n vuur gloeien door de struiken, hoort het geknister.

Dàn, als hij behoedzaam wat takken uiteen buigt...

Een vrouw! Een *vrouw* zit bij het vuur, haar hoofd diep gebogen, alsof ze verschrikkelijk moe is, alsof ze een groot verdriet heeft.

Ja, hij ziet dat dadelijk, en weet toch niet, waaraan hij dat ziet. Ze is op het dorre blad en 't verspochte gras neergezakt. Ze warmt zich bij 't vuur en... Sjoerds ogen worden groot van verbazing: ze heeft een *kindje* op haar schoot, een klein kindje, dicht gewikkeld in een rode doek. Alleen een klein gezichtje kijkt eruit. Wie is dat? Wat zoekt die vrouw hier in de griend? Nu het Kerstmis wordt? En waarom kijkt ze zo bang, zo verdrietig?

Krakte zijn voet een tak?

De vrouw kijkt angstig om; ze wil al opvliegen weer, maar dan ziet ze, dat het een kleine jongen is, die tussen de struiken door nieuwsgierig, eigenlijk verlegen haar aanstaart. Een kleine jongen maar! Gelukkig! Zeker de jongen van dit vuurtje, waarbij ze even haar knieën buigt, even zo heerlijk haar verkleumde handen warmen kan. Ze glimlacht een ogenblik; ze knikt.

Sjoerd?... Hij heeft een kleur gekregen. Vreemde, donkere vrouw is dat. Nee, zij is niet een vrouw hier ergens van de rivier, niet ergens uit de polder achter de dijk. Zo vreemd donker is ze: alles is donker aan haar, haar mantel, de doek om haar hoofd, haar haren, haar grote glanzende ogen. Ze ziet wel heel bleek en mager. En haar lange, fijne handen, die beven van de kou, zijn wit. En 't kleine gezichtje van het kindje is ook wit; maar ook met grote, donkere ogen, en donkere, zwarte krulletjes onder de rode doek. „Heb je...?” vraagt de vrouw schichtig, „heb je ook...?”

Ze weifelt. Zal ze de vreemde jongen durven vragen, wat ze zo graag weten wil? Zal ze hem kunnen *vertrouwen*?

Maar ze ziet zijn verwonderde jongensogen, open, eerlijk; haar twijfel wijkt.

Sjoerd is al een paar stappen dichterbij gekomen bij zijn vuur; het vuur, dat langzaam doven wil, dat hij opporren, opjagen moet met zijn stok. Die vrouw mag zich best warmen bij zijn vuur. O ja! Hij ziet de witte bibber-wangetjes van het kindje en de grote ogen. Best, hoor!

Hij port zijn vuur.

En de vrouw durft. Ze legt haar hand op zijn arm.

„Jongetje, heb je op de dijk ook Duitsers gezien? Grüne Polizei, in groen uniform? Of hier ergens aan de rivier misschien?”

In haar donkere ogen leeft een heftige onrust. Haar stem beeft. *Duitsers*? Sjoerd vergeet z'n vuur. *Duitsers*? *Vijanden*? Er klopt

hem iets in de keel, en zonder het te weten, knijpt hij zijn stok al steviger vast. Het is, of hij opeens *anders* wordt, of hij opeens ook hoort bij dat verdriet en die nargigheid.

Een stille woede brandt in hem op. Duitsers? Vijanden? Zijn jongenshart bonst.

„Nee, hoor!” stoot hij uit. „Nee, hoor – niks; nergens!” Maar hij kijkt rond, of hij ze ook ziet komen, en of hij dan niet heel gauw die vrouw een plek wijzen kan, waar ze zich verstoppen moet in de griend. *Hij weet hier de weg.*

„O,” zegt de vrouw zacht, „o, dan is het goed. Laat me dan maar even rusten, me even warmen.”

Ze buigt zich over haar kindje heen. Sjoerd ziet, dat het witte gezichtje met de grote, donkere ogen in de rode doek lacht.

Hij, *hij* port zijn vuur. Branden zal het, glóeien zal het voor de vrouw, die zo bang voor de Duitsers is.

Er is een dof stotend geluid in de verte; 't komt snel dichterbij.

Een auto? Een auto *op de dijk?*

Hier, tussen de dichte grienden van de brede uiterwaarden, is de dijk niet te zien; maar het zoevend autogeluid is duidelijk te horen. Het breekt ineens. Heeft de auto gestopt? Hier? Heeft hij hier gestopt, waar de dijk het dichtst is bij het vuur, bij de rook van het vuur? *Waaròm?*

De vrouw vliegt op in een wilde schrik.

Ze klemt haar kindje tegen zich aan, rent weg de griend weer verder in, wringt, worstelt zich angstig tussen de struiken door.

„Niets zeggen, hoor! Niets zeggen!” fluistert ze met een stem schor van schrik.

Dan is ze weg. De opengezwaaide struiken zijn weer stil geworden.

Sjoerd blijft alleen, alleen bij zijn vuur. En hij buigt zich voorover naar zijn vuur, alsof hij zich verbergen wil voor het erge, dat, van de dijk af, nu zeker wel op *hem* afkomen zal.

Ja, hij begrijpt wel, waarom de vrouw zo wild is weggevlucht. Zullen het misschien Duitsers zijn, die hun auto stopten op de dijk, toen ze rook van een vuur zagen kronkelen boven de griend uit? Zullen ze nu dadelijk hierheen komen? Zullen ze denken, dat de vrouw bij het vuur zit, de vrouw, die zo bang voor hen is?

Zijn hart bonst hem in de keel.

Komen ze?

Ja, maar, ... máár ...!

„Niets zeggen, hoor!” heeft de vrouw gefluisterd. O, hij klemt zijn lippen stijf open, als wilde hij nu al elk woord binnenhouden. Niets, *niets* zullen ze uit hem krijgen, de gemene Duitsers. Geen woord!

Als de vrouw nu maar weggomen kan, als ze haar maar niet zoeken gaan in de struiken.

't Blijft stil, angstig stil. Een paar meeuwen schieten krijsend over. In de griend komt géén gerucht.

Zal hij... Even brandt er 't wilde verlangen in hem op, er vandoor te gaan, te vluchten naar huis, naar 't schip, weg te duiken in de veilige roef. Nee, hij *doet* het niet. Als hij 't vuur alleen laat en de Duitsers komen, zullen ze denken misschien, dat die *vrouw* het heeft aangelegd om zich te warmen.

Hij blijft. Hij zal een erg dom gezicht zetten en zijn vuurtje porren. Dan zullen ze denken, dat het maar een jongensvuurtje is, een fikkie-stoken; dat het vuurtje niets te maken heeft met de vrouw, die ze vangen willen.

Hij blijft, maar zijn handen, die nog gejaagd wat dorre takken leggen op het vuur, beven.

En vergeten is nu al de heerlijkheid van het vuur; vergeten zijn z'n mooie verzinsels over Kerstmis, vergeten is dat vreemde wachten op iets wonderlijks. Bangheid, medelij, stille woede worstelen in zijn jongenshart.

„Akelige Duitsers!” knersen zijn tanden.

Maar er komt geen gerucht door de struiken; alles blijft stil, ook op de dijk. En de schemer wordt zwaar; zijn vuurtje kwijnt. Opeens...? De auto daarboven slaat weer aan. Sjoerd luistert bang, blij... Ja? Ja, gaat-ie weg? Hij stoot van louter plezier de stapel stenen ineen op de rest van zijn vuur.

De vrouw? Waar zou *zij* nu gebleven zijn?

En de auto? Heel in de verte nog is het tuffend geluid.

Het donker valt. De laatste glinsters van zijn vuur zijn gedoofd. Nu is er opeens het vale, het eenzame duister om hem; 't maakt hem plotseling zo vreemd-bang, zo griezellig. Hij holt naar boord, naar

de veilige roef van z'n schip, waar z'n moeder is, en z'n vader.

Kerstavond!

De donkere wereld wacht; waarop ze wacht, weet ze niet. Nu ligt de kleine jongen veilig weggedoken in zijn bed, in de kleine kooi terzij van de roef half onder 't gangboord getimmerd. Je kunt er, langs het voorschot van vader en moeders bedstee heen, alleen kruipend op je knieën komen; maar als je erin glipt, lig je zo lekker weggeborgen in die donkere koets, dat je die voor het mooiste bed niet wilt ruilen. En in de wand van het schip, juist waar je met je hoofd op het kussen ligt, is een patrijspoot, een klein, rond raampje, een kijkgat de nacht in; – zoals zelfs het praalbed van een prins niet heeft.

Maar nu is het kerstavond.

De wereld is donker, het kijkgat een grauwe vlek.

Als hij naar buiten gluurt, de krib langs, het wijde water over, ziet hij alleen wat vaag geglim hier en daar. O, maar er moet nu toch iets moois zijn, nu in de kerstnacht, – iets anders dan in andere nachten. Och, maar nu juist is er die vreemde bangheid in zijn hart, dat verdrietige, dat sombere. Is dat gekomen door de donkere schrik vanmiddag, toen de vrouw zo angstig fluisterde: „Niets zeggen, hoor!”?

Nergens over 't wijde water heen is ook maar één vrolijke pinke-ling van licht te zien. Alles is somber, donker, bang. Alle licht is verduisterd. Dat heeft de oorlog, dat hebben de Duitsers gedaan; *die* hebben de hele wereld donker gemaakt en verdrietig. En deze kerstnacht maken ze ook stuk.

Maar – maar dat *kàn* toch niet.

De kerstnacht is toch van de hemel, van God, en toch niet van de Duitsers! Zouden daarboven, heel hoog boven dat grijze daar, nu de engelen zingen? Engelen? O nee, *die* zullen zéker niet bang voor de Duitsers zijn...

Raar ligt hij nu te denken.

Ze hebben vanavond bij elkaar gezeten in de roef bij het kleine potkachelkje met z'n ene gloeiende wang; – *vader*, z'n zieke voet op een rechtstaand tonnetje met een kussen; – *moeder*, die kousen stopte dicht bij het licht van een kaars, omdat ze nog maar zo weinig petroleum had; omdat petroleum zo duur was in de oorlog,

en ze het restje bewaren wilde voor morgen, voor 't kerstfeest; – èn *hij*. Riekie, zijn kleine zusje, sliep al in het manden wiegje aan het voeteneind van de bedstee.

Hij heeft verteld van de vrouw en van zijn vuur.

Moeder heeft gezegd: „Och nog toe, – en misschien is het wel een *joodse* vrouw geweest met een *joods* kindje. Och nog toe! Als de gemene Duitsers *die* te pakken krijgen...” Sombere, bange verhalen zijn er toen verteld, van de wreedheid, van de valsheid van de Duitsers, van hun haat tegen de joden. En over de joden hier in Holland hadden ze eigenlijk toch niets te zeggen; maar het oude volk moest gemarteld, gedood, uitgeroeid. De kindertjes ook... Mooie kerstverhalen waren dat niet geweest; – nee! Moeder heeft ook verteld, dat ze bruine suiker heeft opgespaard en dat ze morgen op het kerstfeest karnemelksepap met dik suiker zullen eten. Lekker zal dat zijn!

Een ster?... Door de patrijspoort heen hoog en ver twinkelt eenzaam een ver lichtje aan de lucht. Zou de nevel opgetrokken zijn? Ah! Maar zie je, – de *sterren* kunnen de Duitsers toch niet donker maken, *nóóit!*

Zou die vrouw ècht een *joodse* vrouw zijn geweest?

't Kon best: ze had zulke zwarte haren en zulke zwarte ogen, en 't kindje ook. Waar zou ze nu zijn in de nacht? Och, als de Duitsers haar nou toch eens pakken! Zou hij,... zou hij *bidden* voor haar?

Stil! Zijn er daar ergens buiten in de verte stemmen? Roepen die wat? Fietsers misschien, die laat nog voorbijkomen op de dijk? Plotseling een felle knal. Een schot? Zouden ze *schieten*? Wie? Stropers, die op verdwaalde eenden loeren misschien? Duitsers misschien? Boe!

Hij gluurt bang door zijn kijkgat. Grauwe nacht, het vage glimmen van het water, heel hoog een ster.

Brrr! Hij duikt weer weg onder de warme dekens. Diep in z'n hart is de onrust, – hè, hij kan helemaal niet aan *prettige* dingen denken.

Nu wordt het kerstnacht. Zo vreemd; zo bang; – eigenlijk een akelige kerstnacht. Maar de engelen daar hoog boven de sterren, zullen nu toch zingen in de hemel. En zouden ze het weten van die vrouw en haar kindje? De Here Jezus wèl; – die weet àlles.

Hoor! Vader en moeder gaan ook naar kooi. Ze stommelen: 't is moeilijk voor vader met zijn zieke voet in de hoge bedstee te klimmen.

Morgen! Er is armoe op het schip, dat weet hij wel. Maar morgen! Dik bruine suiker. Lekker!

Riekje in naar wiegje huilt nog even. Even maar; dan wordt het stil; zo *stil*...

Had Sjoerd lang geslapen? Was het al nacht? Was het nog avond? Buiten is gerucht. Op het achterdek bij de deurtjes van de roef is het. Fluisterende stemmen, een zacht, een voorzichtig gestommel. Wat is dat? Klaarwakker is hij, probeert uit zijn kijkgat te gluren, weet tòch, dat hij daaruit niet op 't dek kan zien. Sterren pinkelen stil.

De stem van moeder? De deurtjes van de roef rammelen, de schuif erboven wordt opengeschoven, knerst zacht: er komt iemand binnen.

Nu, in de nacht? Hij zit rechtop in zijn bed, bang-nieuwsgierig; z'n ene been er al buiten, klaar eruit te glippen.

Door de kier onder het lage deurtje, dat zijn slaaphok scheidt van de roef, dringt een flauwe lichtschijn: binnen moet nu de kaars weer branden. Hij hoort ook vaders donkere stem, van de bedstee uit, meepraten; hij hoort moeder haastig, onrustig heen en weer lopen, redderen, fluisteren, alsof er dadelijk iets gebeuren moet. Dan ineens zacht, schor, angstig, – de *andere* stem.

De *vrouw*? De vrouw van vanmiddag?

Een felle schrik slaat tegen hem aan, en toch – wonderlijk – er is meteen een blijheid in hem: hij hoort bij die vreemde vrouw, en *hij* moet... Ja, wat moet hij?

Ah! maar de Duitsers hebben haar niet gekregen. Zijn hart is goed genoeg om maar dadelijk z'n koets uit te glijden, het deurtje naar de roef door te kruipen en te gaan meeluisteren wat die vrouw hier doen komt in de nacht, en te zeggen: „Juffer, wees maar niet bang: wij, – *wij* zullen je wel helpen!” maar z'n vader zou hem zien aankomen, zo maar ongeroepen uit zijn bed te klimmen, zomaar te gaan meebabbelen als er visite is. Hij zou toch *dadelijk* weer teruggejaagd worden. „Kleine hangoor, blijf in je bed!” zou z'n vader zeggen.

Sjoerd brandt van nieuwsgierigheid; maar er is ook zo'n groot stil medelij met die vrouw en het kindje in zijn hart. Hij zit al vlak voor 't deurtje, op z'n knieën, om te luisteren. Hij kan niet *alles* verstaan; ze praten zo zacht, en 't is, of er iets heel moeilijks, iets heel ergs is. Van de dominee hoort hij, en een pastorie; van grote haast; en van groot gevaar.

Dan opeens *vaders* stem, zwaar en beslist: „Het môt!! En 't kan 'ok. Hij is gein boerenjochie of zo'n stads heertje; – hij is een schipperskind, en hij het kracht in z'n knuiste; – nou dan!”

Wie? ... Wie bedoelt vader? Bedoelt hij *hem*? Hij voelt de kleuren naar zijn wangen schieten. En ineens wordt 't deurtje, waarvoor hij te luisteren zit, opengeschoven.

„Sjoerd! Sjoerd! Word-es wakker!” roept moeder zacht. Dan, in de flauwe lichtschiyn van de kaars, ziet ze hem al zitten; – gauw wegsnappen z'n kooi weer in lukt hem niet meer.

„Jochie nog toe! Zit je daar? Heb je... heb je 't al gehoord? Dûrf je?”

Durven? Wat, wàt moet hij durven?

„Kom gauw hier! En trek je kleren an; – gauw, hoor!” reddert moeder. En ze is alweer haastig bezig boterhammen te snijden. Voor de vrouw. Maar wat moet ze òp de boterhammen doen? Een krats boter alleen? 't Is armoe troef op 't schip; maar ze kan zo'n mens toch geen kale boterham meegeven... Bruine suiker! Dat is uitkomst.

„'k Zal je maar wat bruine suiker geven op je brood, juffer. Lust je dat wel?”

De donkere vrouw met haar moede, doodsbekke gezicht knikt. Ze zit op een stoel neergezakt aan de kleine tafel. Het kindje op haar schoot schreit zacht. „'k Zal je nog een flesje melk 'ok meegeve, hôr!” troost moeder.

De vrouw kijkt Sjoerd aan. Ze herkent hem: het jongetje van 't vuur. Maar moet hij, *hij* haar helpen?

„'t Kan best, juffer,” broemt vaders zware stem.

Vader uit de bedstee heeft haar bezorgdheid wel gezien. „'t Kan best! Hij is een flinke kerel. Hij kent de jol en 't waoter; en 't gaot stroomaf; – nou dan! Stroomop zou 't niet lukken, maar nou... Wees gerust, juffer! Anders zou 'k het wis verbieën. Wij waoge ons jochie 'ok, juffer.”

Sjoerd begrijpt al iets; maar 't rechte nog niet. Moet *hij* varen gaan in de kleine jol? Nou? In de nacht? Mèt de vrouw?

Z'n hart bonst. *Hij?* Nóú? En je mag niet eens buiten komen van de Duitsers in de nacht. Een bange onrust beklemmt hem; maar daarboven uit brandt iets van een wilde vreugde. Een vreemde schittering is er in zijn ogen.

„Ja, já!” knikt hij, en haastiger nog sjoert hij zijn kleren aan.

„Sjoerd, luister! Kom hier! Luister secuur, hôr!” De stem van zijn vader is zwaar van ernst. Sjoerd drinkt de woorden in. Hij moet in de jol de vrouw met het kindje wegbrengen naar het dorp een halfuurtje verder stroomafwaarts aan de *overzij* van de rivier. Daar, bij de dominee in de pastorie, zal veiligheid voor haar zijn voor een poos. Hij moet hier tussen de kribben uit, en zo stil hij maar kan dadelijk in de schuinte het water overroeien, en dan zo dicht mogelijk de overkant houden. Niemand hier op de dijk mag er iets van horen, iets van merken: het moet een sluiptocht zijn het water over.

„En dan d'n dooien arm door achter het elzebos, snap je wel?”

„Ja, ha!” Z'n handen, die de bretels vastknopen, beven. Z'n wangen gloeien. Maar opeens de schrik: hoe moet hij terugkomen? Hij weet als schippersjongen wat het zeggen wil in een kleine boot te roeien *tegen* de stroom.

„De juffer moet naar de overzij. 't Veer over gaot niet, dan wordt ze gepikt. En jij, als je terugkomt, mot 'ok 't veer niet neme naatuurlijk. Als de juffer daorgunter 'an wal is, môt jij schuin wéér oversteken naar deze zij en dan de jol daor maor ergens vastlegge achter een krib; die krijge we wel weer terug; – en jij, jij môt dan maor naor boord komme lope langs d'n dijk. En voorzichtig, hoor, dat ze je niet snappe. Ja, jochie, d'r zit niks anders op. Ik kan de juffer niet overbrengen; je moeder ôk niet. En de Duitser mag d'r toch niet krijge, wel? Jij môt 't doen. Dùrf je?”

Durven? Sjoerd bijt op z'n lip. Hij voelt, hoe achter z'n ogen tranen branden.

„Jao, vaoder!” zegt hij stevig.

Zo voeren ze door de nacht.

De vrouw neergedoken op de bodem van de jol, het kind op haar schoot; – de kleine jongen op de bank, de lange, zware riemen

uiterst behoedzaam hanterend, opdat hun geplas in 't water niet te horen zou zijn. Hij wist, dat zijn moeder hem bezorgd nakeek langs de kant heen van de roef; maar hij zag haar niet meer. In de schuinte, met de stroom mee, gleden ze de rivier over naar de andere zijde.

„Ben je niet bang te verdwalen op het grote water in de nacht?” fluisterde de vrouw.

„Nee, hoor!” zei Sjoerd.

En 't was weer stil; vréemd stil.

Hoog boven hen was de verstrakte lucht, donker, met hier en daar het zachte gefonkel van sterren; – om hen heen was de vage duisternis, waarin soms even mat het water opglinsterde.

„Ben je niet bang me te helpen?” vroeg de vrouw.

„Nee hoor!” zei Sjoerd.

En zacht, onhoorbaar bijna, liet hij z'n zware riemen in het water zakken, trok en stuurde de boot verder, vermeed zorgzaam de kribben, die als dreigende wezens, donkerder in het donker, nauwelijks zichtbaar waren, te dicht te naderen: hij kende, om hun koppen heen, de misleidende tegenstroom.

„Ben je niet bang straks alleen terug te moeten gaan langs de dijk?” vroeg de vrouw.

„Nee, hoor!” zei Sjoerd.

En weer was het stil, wonderlijk stil.

Zo voeren ze door de nacht.

En zo vreemd, zo wonderlijk mooi werd het Sjoerd in die nacht, een bange heerlijkheid.

O ja, hij wist het nu zeker, hij had uit 't haastig gepraat in de roef genoeg begrepen: de vrouw was een joodse vrouw, die had moeten vluchten voor de Duitsers. Haar man, haar moeder waren gevangengenomen; zij met haar kindje was ontkomen. In een bodekar, verborgen tussen zakken en pakken, was ze die middag door de polder heen naar de dijk gekomen, naar het veer. Aan de overzij van de rivier, in het dorp een eindweegs verder, in de pastorie van de dominee, zou ze geheim onderdak kunnen vinden. Goede vrienden hadden daarvoor gezorgd. Maar juist die middag was het veer door Grüne Polizei bezet, die, op jacht naar allerlei verdachten, iedereen aanhield, alles onderzocht. Als ze haar daar hadden gegrepen!

De bode, tijdig gewaarschuwd, was zònder de vrouw het veer overgetrokken; zij, in grote angst, had gepoogd langs de dijk weg te komen, ergens een schuilplaats te vinden tot de Duitsers weer zouden verdwenen zijn. Ze wist het: als ze gegrepen werd, wachtte haar onzegbaar lijden, marteling, de dood misschien in een der vreselijke jodenkampen. En haar kindje, haar lieve, kleine jongen? Hij zou haar worden afgenomen; ze zou hem nooit weerzien. Gingen er geen verschrikkelijke verhalen over duizenden jodenkindertjes, die bij massa door giftig gas gedood waren, omdat de Duitser die kindertjes geen plaats meer gunde op de aarde?

Bij een boer langs de dijk had ze wat eten gevraagd, een plekje misschien om zich te verbergen een poos.

Die boer, de judas, hij hād haar binnengelaten, hād haar melk gegeven, en – zijn knecht in stilte naar het veer gestuurd om de Duitsers te waarschuwen. Ze had tòch weten te ontsnappen. Als een opgejaagd stuk wild had ze moeten lopen, sluipen, kruipen om zich te redden: het ging om haar leven en dat van haar kind; – ze wist 't.

Na 't korte rusten bij het vuur in de griend, had ze, versteend van kou, urenlang in een droge greppel gelegen, verscholen onder takkenbossen: de jagers hadden haar niet gevangen. In de avond, toen ze 't waagde weer verder te sluipen om te weten te komen of de Duitsers soms al weggetrokken waren van het veer, had ze rumoer gehoord op de dijk, een schot...

In haar grote nood was ze al verder van de dijk, al dichterbij de rivier gedwaald. Toen had ze vaag het donkere schip zien liggen met zijn spichtige mast. En òp van ellende had ze 't gewaagd, was ze met haar moede voeten de loopplank opgestommeld. Als daar óók het bittere verraad loerde, was ze verloren: ze kòn niet meer. Sjoerd – hij had dat alles wel scherp begrepen, maar ook, dat het gevaarlijk was haar te helpen, gevaarlijk voor zijn vader, voor zijn moeder, voor hemzelf. Als de Duitsers het merkten! Meelij kenden ze niet.

En nu, deze stille nacht, voer hij toch met de vrouw over het donkere water. Bang? Ze had hem driemaal gevraagd, of hij bàng was. O, nee, bang was hij niet; – wèl verbaasd, verwonderd.

Alles leek hem zo mooi, zo mooi; – net een droom.

Hij móest eigenlijk wèl bang zijn, maar hij was het niet. Hij móest

eigenlijk wèl naar huis verlangen, naar zijn veilige kooi, maar hij verlangde niet. Doorvaren, heel lang en stil doorvaren maar, wilde hij wel, slag voor slag. Hij móest eigenlijk wèl in onrust zoeken in het duister, hoever ze al gevaren hadden en of ze al spoedig aan wal konden gaan, maar hij zocht niet. O, dat varen met de vrouw en haar kindje was een vreemde heerlijkheid voor hem, die wel uren duren mocht.

Kerstnacht! De heilige nacht! Wat wàs toch het vreemde, het mooie, dat hem zo stil, zo blij en zo bang tegelijk maakte?

Hij moest roeien, en hij keek naar de vrouw; – eigenlijk keek hij in een vreemde *eerbied* naar de vrouw voor hem. Hij zag haar bleke gezicht vaag in het duister en soms, even, ook het kleine, verscholen gezichtje van het kind. En nóg voorzichtiger, nóg stiller liet hij zijn riemen zakken in het water, geluidloos. O, en dan was daar weer 't mooie, 't bange *denken* in hem: Zo, – zó als nu de *vrouw* vluchten moest voor de valse Duitsers, zo hadden ook eenmaal Maria en Jozef met het Kindeke Jezus moeten vluchten voor de soldaten van de valse koning Herodes, die het Kindeke doden wilde. Ze waren toch veilig ontkomen. En nu – o, als een vreemde, een bange *heerlijkheid* wist hij 't, wist hij 't *zeker*: nú zouden die vrouw en haar kindje óók ontkomen. Ja, God in de hemel zag hen op de donkere rivier. Hij zou hen *bewaren*.

Hoe het kwàm, dat hij 't wist – 't was hem volkomen duister, maar dááaraan dacht hij ook niet. 't Wàs zo! 't Was de heerlijke, de wonderlijke zekerheid, die geen duizend Duitsers hem ontroven konden, die al zijn bangheid, zijn onrust wegnam: God zèlf *bewaarde* die vrouw en haar kindje.

En voorzichtiger, aandachtiger nog, als in een stille eerbied hanteerde hij zijn zware riemen; – de ene donkere krib na de andere gleden ze voorbij. En boven lichtten de sterren.

Eens geruchtte er iets op de verre, gevaarlijke dijk. Stemmen? Geknars van wielen?

De vrouw dook ineen, diep over haar kindje heen, dat sliep.

De jongen zag het.

„Wees maar niks bang, juffer!” fluisterde hij. O, maar dat àndere, dat wondere geheim van zijn hart, – dàt kon hij, dùrfde hij haar niet zeggen, dàt begreep hij zelf niet goed, dàt kon hij in woorden niet uitspreken. Hij kon alleen nóg maar eens fluisteren: „Niks

bang zijn, hoor!”

De jol gleeed de dode rivierarm in achter het eiland met de elzestruiken. Het kindje scheen wakker geworden, woelde, schreide zacht. De vrouw, hier achter de hoge donkerte van de bomen, voelde zich veiliger, probeerde haar jongetje de melk te laten drinken van de schippersvrouw.

Toen zei ze tegen Sjoerd: „Ik ben erg blij; ik ben je erg dankbaar, dat je ons zo goed helpt!”

„Jao,” schrok Sjoerd. Hij voelde hoe van een vreemde verlegenheid zijn wangen gloeiden, maar in het donker kon de vrouw dat gelukkig toch niet zien.

„Misschien wordt mijn jongetje later ook nog wel een grote, sterke jongen, net als jij.”

„Jao,” zei Sjoerd.

„Dan zal ik hem vertellen van deze vreemde kerstnacht, en van jou. God heeft je gezonden om ons te helpen.”

Sjoerd zei niets.

Zijn koude knuisten aan de riemen beefden.

Tik-tik-tik... Tik! – Tik-tik-tik... Tik!

Zó had de vrouw 't hem voorgetikt tegen de zijwand van de jol; – zó tikte hij nu het sein zacht na op de gesloten luiken van de oude pastorie. *Tik-tik-tik... Tik!*

't Duurde lang eer er antwoord kwam; – telkens, zacht, tikte hij wéér.

Toen ging er boven een raam open. Een stem fluisterde: „Ja, wie daar?”

Wie daar? Sjoerd, ja, wát moest hij nu eigenlijk antwoorden? Hoe de vrouw heette, wist hij niet, waar ze eigenlijk vandaan kwam, wist hij ook niet, en te zeggen, hardop, wat ze hier doen kwam, durfde hij niet.

„Nu, wie is daar dan?” kwam de stem weer.

Sjoerd, haastig, fluisterde terug: „De vrouw, – de vrouw met het kindje.”

De dominee begreep. „Nu? In de nacht? Ik kom! Ik kom!”

't Was gelukt. Sjoerd, kleine, knappe schipper, had de jol behoedzaam weten te meren in een uitgespoelde inham van de oever,

naast de hoge aanlegsteiger van de grote boten, die soms het dorp aandeden.

Hij was aan wal geslopen om de pastorie te gaan zoeken, ergens achter de hoge, de donkere kerk. De vrouw, diep weggedoken in de boot, was achtergebleven nog; voor de veiligheid. Ze had hem het herkenningsteken voorgetikt. „Zó zal de dominee weten, dat ik kom.”

Nu kwam Sjoerd terug; – op z'n kousen liep hij, z'n klompen in de hand.

„Kom maor! Kom maor, juffer!” fluisterde hij blij. „Ik weet al, waar het is.”

En samen slopen ze door de nacht, hij vooruit. Soms, als er ergens iets geruchtte, bonsde 't hem schrikkerig in zijn keel, maar de diepe blijheid, dat wondere geheim van zijn hart, kòn het niet deren.

Ze kwamen veilig, door de donkerte, die achter de hoge kerk was, bij de pastorie.

De dominee, achter de op een kier geopende deur, wachtte al. Voorzichtigheid was geboden: ook *hij* waagde met het helpen, het verbergen van een joodse vrouw, zijn eigen veiligheid, z'n leven misschien; en al zouden er nu, in de nacht, hier wel geen Duitsers sluipen door het dorp, het ellendig verraad, de valsheid loerde overal, ook hier onder eigen mensen misschien.

Ze schoven haastig naar binnen. Sjoerd achter de vrouw. Maar toen hij in de donkere gang stond, de deur dicht achter hem, begreep hij pas, dat hij hier niet meer hóorde, dat zijn werk hier afgelopen was, dat hij nu naar boord terug moest. Vreemd verleden duwde hij zijn vuisten diep in de zakken van z'n dikke jekker.

Een deur ging open, het warme licht uit een kamer straalde de gang in. Een oude mevrouw in een lange, witte nachtjapon kwam op de drempel. Ze strekte bei haar armen uit, in haar stem waren tranen van medelij: „Och, och, m'n lieve, lieve mens, kom! Kom!”

Toen, – toen zag Sjoerd, dat de vrouw met het kindje wankelde, tegen de deurpost aanzakte. Haar lijf schokte wild en hij hoorde, hoe ze in huilen uitbarstte; maar de armen in de witte nachtjapon grepen haar.

Sjoerd was blijven staan op de vloermat bij de deur; – vreemd, onwennig.

„En jij, mijn jongen?” vroeg de dominee, „wie ben jij?”
„Ik?” schrok Sjoerd. „Ik? Nee, meheer, ik... ik moet weer naar boord terug.”

„Naar boord terug?” De dominee begreep dat alles zo dadelijk niet, maar Sjoerd had de deur alweer op een kier opengetrokken, wrong zich erdoor. De jongen te vragen naar wat er eigenlijk gebeurd was in die nacht – de dominee kreeg er geen gelegenheid meer voor. Maar dat het iets geweest was van gevaar en van durf en van stil vertrouwen, dat begreep hij wèl. En nú? Moest nu die...?

„God zegene je, mijn jongen!” zei hij.

Of de jongen 't nog hoorde, wist hij niet. De deur was alweer dicht gegleden.

Stil en zeer behoedzaam ging hij door de vreemde eenzaamheid van de kerstnacht.

Er vinnigde een venijnige kou; soms joegen fijne, scherpe sneeuwprikkels hem in 't gezicht, maar hij merkte 't nauwelijks, en ver en hoog boven hem bleef trouw-fonkelend een enkele ster. Door 't dorre gras van de berm schoof hij voorzichtig verder: de krakerige grond van de dijkweg zou hem kunnen verraden. Hij was van de overzij, van het dorp, weer veilig hierheen gekomen; geen schip op de rivier, geen mens op de wal had hij gezien. De jol lag goed geborgen en stevig gemeerd achter een krib en de een of andere motorschuit – z'n vader kende zoveel schippers – zou de boot wel weer op sleeptouw nemen en thuisbrengen. En nu?... Nu moest hij naar boord terug. De weg was lang en koud en zo vreemd eenzaam; maar – wonderlijk – dat alles déérde hem niet. Er was een diepe blijheid in zijn hart; – waaròm, wist hij niet.

Nu was alles uit: de vrouw en het kindje waren weg, ze had hem niet eens goeiendag kunnen zeggen. Hij had haar 't laatst gezien, toen de witte nachtponarmen haar opvingen vóór ze vallen zou. Ja, van moeheid en van kou en van verdriet was dat zeker geweest; hij had het best begrepen. Nu was hij weer alleen; – toch wel jammer eigenlijk. 't Moest. En hij zou haar misschien wel nooit terugzien. Maar ze zou wel van hem *vertellen* aan haar jongetje als dat groot was geworden, had ze gezegd. In de verte achter zich hoorde hij 't geluid van een zware legerauto dichterbij komen. Hij heeft zich

aan de landzijde bij een schuur achter takkenbossen verborgen tot het gevaar hem voorbijdreunde.

Nu sloop hij weer verder, naar boord terug, en hij moest wel heel voorzichtig zijn om niet gezien te worden: hij mocht van de Duitsers niet eens *buiten* zijn.

Nu was 't kerstnacht...

Gisteren, bij z'n vuur, had hij op iets gewacht, maar hij had niet geweten, waaròp hij wachtte. Er was een geheim geweest, dat hem blij maakte en bang, maar hij kende het geheim niet.

Nu? O, nee, nee! Hij schrok van zijn eigen, vreemde, oneerbiedige denken: nu was het net, of hij naar Bethlehem was geweest; net of die vrouw Maria was, – en het jongetje? Nee, nee! Dat was verschrikkelijk oneerbiedig. Zo was het helemaal niet. Nee, nee! En toch, – tòch was er daar binnen in hem die vreemde, stille blijheid. Vannacht, toen hij de jol roeide en hij hélemaal niet bang meer was, vannacht, toen alles zo heerlijk was, vannacht op de rivier was hêt tòch de Here Jezus geweest, die de vrouw en haar kindje en hem veilig varen liet.

Die eenzame kerstnacht heeft een oneindige eerbied het hart van de kleine schippersjongen vervuld.

Hij wist van geen kou, van geen moeheid, geen vrees. Hij ging, klein en verloren in de wijde eenzaamheid van water en land, onder de vaag lichtende sterren, maar dragende zijn wonder-schoon, zijn heilig geheim.

Hij zag de romp van zijn schip opdonkeren.

In de veilige verborgenheid van zijn kooi zou hij bidden...

Zo is hij die kerstnacht tòch naar Bethelhem gegaan.